

Davart genocids

Ina dieta dubiusa e trumpanta

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ L'Academia evangelica d'Iserlohn (AEI), instituziun da la Baselia evangelica da Vestfalia, sa preschenta uschia en in prospect: «Ella envida persunas interessadas da discutir dumondas actualas cun experts (...). Sco lieu da spiritualità averta, actuala e pronta al dialog, tschertg'la ils fastizs da Dieu en l'umanità e la natira, (...) sa basond sin principis etics sco gistia, solidarità e duravladad.»

En zercladur 1999 ha'la organisà ina dieta davart la mistica, cun benedictins, teologs evangelics, islamologs ed in spiritual gidieu. En avust ha'la envidà e retschet Hans Koschnik, antruras administratur da l'Erzegovina, che ha raquintà sias experienzias a Mostar. Per favrer 2000 annunziav'la ina dieta davart ils genocids. Ins astgava spetgar ina scuntrada interessanta ed instructiva. Displaischavlamain na sa cunfascheva ina gronda part dals referats tuttava betg cun las empermischuns dal titel.

In malfatg uschè vegl sco la carstgaunadad

En il plenum ha be in referat tractà vairamain il tema. Prof. Gerhard Hirschfeld (Stuttgart) ha definì il genocid «ina realità uschè veglia sco la carstgaunadad». Schizunt la perscrutaziun da la preistorgia ha revelà mazzaments da pievels. Da l'antica enconuschainta plis cas, per exempel la destrucziun da Cartago entras Roma (-146). Per il segund millenni suenter Cristus enfin 1900 ha il referent menziunà ils mazzaments da gi-

dieus europeics, d'eretics e lur ughenots, plis cas en colonias da pajais europeics, finalmain en Vendée e tar pievels cristians da l'Imperi tirc. Hirschfeld ha definì il 20avel tschientaner in temp da genocids. Quai ha entschatt cun ils Armens, extirpads 1915 tenor in plan da la regenza naziunalista dals «Tircs giuivens». Genocids han lura tutgà t. a. ils Ucrains, ils gidieus europeics, pievels da l'Africa centrala, Bosniacs e Cosovars. Era tar las expulsions massivas da Tudestgs or da vastas regiuns suenter la segunda guerra mundiala hai dà mazzaments collectivs. 1948 han las Naziuns unidas, condemnond e proscrivend il genocid, definì lez malfatg sco «mintga mesira prendida cun l'intenziun d'extirpar ina grupp nazionala, etnica u religiosa».

Ina cuminanza da cardientscha

Il referat da prof. Dieter S. Lutz (Hamburg) perencunter ha palentà las intenziuns zuppadas ch'avevan stimulà d'organisar la dieta. Lezza n'era betg arranschada be da l'AEI, mabain era da la Cuminanza da lavur per perscrutar la pasch ed ils conflicts (CLPPC), vairamain ina cuminanza da cardientscha. Ina gronda part dal public consisteva da cumbattants pacifists tudestgs dals onns otaganta e leva, sco Lutz, crititgar e condemnar la guerra da 1999 encunter la Serbia, e quai cun ina vehemenza tant pli ferma che la regenza responsabla cumpiglia auters veterans pacifists, cunzunt il minister federal da l'exteriur Joschka Fischer. Bliers da quels cumbattants d'antruras purtavon anc la «man-

dura» da lezza giada, pia umens da passa quaranta onns en pullovers schlaschads e bluejeans blitgids. Lutz ha numnà plis fals ed omissiuns da las autoritads tudestgas, senza però menziunar l'origin dal conflict e dir tge ch'ins avess dui far empè d'intervegnir. El n'ha gnanca respondì ad ina votanta che dumandava pertge ch'ins na concedia als Cosovars il dretg d'autodeterminaziun.

La forza da la buntad

Sper activitads da la CLPPC (surdada da premis, radunanza da commembers, preschentaziun da publicaziuns e.u.e.) han ins deditgà ina gronda part da la dieta a tschintg gruppas da lavur: «Il dretg internaziunal ed ils genocids», «La Germania durant la segunda guerra mundiala», «Mesiras sin stgalim mundial encunter genocids», «Intervenziuns militar encunter genocids» e «Far pasch». L'autur da quest rapport ha tschernì la davosa grupp e ha dudì là dus referats interessants. Plevon Martin Arnold (Essen) ha preschentà la furma d'acziun stgaffida da Mahatma Gandhi (1869-1948), enconuschida sco «nonviolenza» e ch'il referent numna «la forza da la buntad». In'emprima perditga ha'l chattà tar l'istoricher gidieu Flavius Josephus (ca. 37 - ca. 100). Il prefect roman Pontius Pilatus leva eriger maletgs gronds da l'imperatur en la citad sontga da Jerusalem. Ina fulla da gidieus è ida ad al supplitgar da na commetter ina tala profanaziun. Il prefect ha replitgà ch'els vegnian tuts mazzads sch'els n'acceptan betg ils maletgs. La fulla ha lura declarà da vulair murir pli-

tost che suffrir lezza profanaziun. Sin quai ha la forza da la buntad surventschì Pilatus; el ha renunzià a ses intent. Il referent ha lura mussà in video dals puncts culminants da quellas demonstraziuns popularas paschaivlas che han manà 1986 a la demissiun da Ferdinand Marcos (1917-1989), dictatur da las Filippinas. Il pievel ha pudì persvader in battagliaun da chars armads da na duvrar sias armas encunter las truppas ch'avevan sa rebelladas encunter Marcos. En la discussiun ha in votant, professer a l'Universitad da Marburg, manegjà che savens poss'ins conciliar gruppas etnicas pir las zavron, scha la convivenza na para pli pussaivla. Quai ha dà l'ocaziun da raquintar curtamain la natschienscha dal chantun Giura.

Sut la Crusch dal sid

Ruth Stanley (Berlin) ha deditgà il segund referat da la grupp a la conciliaziun en Chile e l'Argentina suenter la fin da las dictaturas. Gist l'internazionalisaziun dal cas Pinochet ha gidà ils Chilens a sa far dumondas davart lur passà. En la discussiun hai fatg endament il pievel indigen dals Mapuches en Chile central, tractà sco inferior da la majorità da linguatg spagnol. Sin quai ha in auter votant menziunà l'odi da bliers Argentins envers ils immigrads or da pajais limitrofs (Bolivia, Brasilia e Paraguai). Da l'autra vart s'occupa l'Argentina pli a fund cun ses passà ch'il Chile cun il ses; Pinochet ha promovì l'economia, ils militars argentins perencunter han ruinà lur pajais. Ina votanta ha relevà che fitg pacs responsabels da lezzas duas

dictaturas hajan exprimì ricla da lur malfatgs, entant che plis umens da l'apartheid hajan fatg quai.

Bajegiar la chasa europeica

La davosa damaun da la dieta ha il teolog Uwe Trittman, manader da l'AEI, pregjà curtamain davart il psalm 85, prelegiond perditgas or da Ruanda, lieu dal genocid il pli snuavel dals onns novanta. Era là datti tuttina indizis da speranza. Dentant ha la pregia taschentà dumondas fundamentalas. Segir vali la paina da perscrutar la conciliaziun sut la Crusch dal sid. Co statti dentant en Pologna, nua ch'ils cumplizis dal dictatur Jaruzelski ed ils cumbattants da Solidarità paran da conviver en pasch? Co statti en quels sis stadis federads tudestgs che han surpiglià l'ierta da la Germania comunista? Co statti en Bulgaria, Lettonia, Slovenia, Tschechia, Ucraina e.u.e.? Lezs veterans pacifists na parevan da s'interessar tant per ils pievels europeics liberads dal totalitarissem, nundir per ils Tschetschens. Almain ina part d'els recumonda in urden balcanic en cooperaziun cun il dictatur serb. I dat da patratgar che l'AEI collavura cun els senza gnanca metter en dumonda lur tenuta. Sin talas basas pon ins strusch bajegiar la chasa europeica dal 21avel tschientaner.

* Otto Luchterhandt, *Völkermord: Humanitäre Intervention - Recht contra Moral?*, en: *Zeitschrift für Genozidforschung*, 1999/1, D-51334 Leverkusen (adressa: Verlag Leske + Budrich, Postfach 300 551; ISSN 1438-8332; redacziun: Ruhr-Universität, Universitätsstraße 142, D-44799 Bochum), pp. 92-116 (citad or da p. 96).